

Helsingin kaupungin neuvolasuunnitelma 2025

Helsinki

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	3
2 NEUVOLASUUNNITELMA OSANA KAUPUNKISTRATEGIAA, PALVELUSTRATEGIAA JA HYVINVOINTISUUNNITELMAA.....	3
3 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINNAN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN JA RAKENTEELLINEN KEHYS	4
4 PERHEKESKUSMALLI JA ENNALTAEHKÄISEVÄT TERVEYSPALVELUT	5
4.1 Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta.....	6
4.1.1 Äitiysneuvolan terveystarkastukset	6
4.1.2 Vanhemmuuden tunnustaminen ennen lapsen syntymää	7
4.1.3 Äitiysneuvolan hoitoketjut	7
4.1.4 Perhevalmennus	7
4.1.5 Lastenneuvolan terveystarkastukset	8
4.1.6 Äitiys- ja lastenneuvolalääkärin terveystarkastukset	8
4.1.7 Lastenneuvolan hoitoketjut	9
4.1.8 Terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen äitiys- ja lastenneuvolassa	10
4.1.9 Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen	10
4.2 Ehkäisevä lasten suun terveydenhuolto.....	11
4.2.1 Ehkäisevän lasten suun terveydenhuollon kohderyhmä	11
4.2.2 Miten palveluihin hakeudutaan	12
4.2.3 Yhteistyörakenteet.....	12
4.2.4 Miten ruotsinkieliset palvelut toteutetaan.....	13
5 MONIALAINEN YHTEISTYÖ	14
5.1 Lapsiperheiden kotipalvelu	14
5.2 Lapsiperheiden sosiaaliohjaus.....	14
5.3 Perhesosiaalityö.....	15
5.4 Kasvatus- ja perheneuvonta: perheneuvola, terapeuttinen vauvaperhetyö, parisuhdetyö	16
5.5 Perheoikeudelliset asiat	16
5.6 Neuvolan psykologipalvelut	17
5.7 Lasten puheterapia	17
5.8 Vammaispalvelut.....	17
5.9 Fysioterapia	18
5.10 Toimintaterapia	20
5.11 Yhteistyö lastensuojelun kanssa.....	20
6 YHTEISTYÖ KASVATUKSEN JA KOULUTUKSEN TOIMIALAN KANSSA	22
7 YHTEISTYÖ MUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA	25
7.1 Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa	25
7.2 Järjestöt perhekeskuksissa	25
8 ASIAKASOSALLISUUS.....	26
9 ARVIOINTI JA SEURANTA.....	27
LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Tämä neuvolasuunnitelma on laadittu vastaamaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 15 § 4 momentin mukaista valtuustokausittain laadittavaa suunnitelmaa hyvinvointialueen ja siten myös Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan vastuulla olevien neuvolapalvelujen toteuttamiseksi. Tämä neuvolasuunnitelma korvaa aiemmin laaditun Helsingin kaupungin neuvolan toimintasuunnitelman. Neuvolasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa, että väestö saa alueen eri toimipisteissä yhtenäiset palvelut. Neuvolasuunnitelma helpottaa sekä yksittäisen työntekijän työtä, että moniammatillista yhteistyötä ja mahdollistaa toiminnan toteutumisen seurannan.

Neuvolasuunnitelmaan on kirjattu neuvolatoiminnan kokonaistarve, käytettävissä olevat ja tulevaisuudessa tarvittavat resurssit sekä toiminnan alueelliset kehittämistarpeet sekä toimenpiteet näiden toteuttamiseksi. Lisäksi kuvataan yhteistyö sosiaalihuollon, synnytyssairaaloiden, varhaiskasvatuksen, järjestöjen sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Neuvolasuunnitelmassa on kuvattu toiminnan sisältö, menettelytavat eri tilanteissa, vastuuhenkilöt, työnjako ja yhteistyö eri tahojen kanssa. Neuvolasuunnitelma on laadittu yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimialan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa. Neuvolasuunnitelma on osa lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa, joka puolestaan on osa lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §:n mukaista kaupunkitasoista hyvinvointisuunnitelmaa.

2 NEUVOLASUUNNITELMA OSANA KAUPUNKISTRATEGIAA, PALVELUSTRATEGIAA JA HYVINVOINTISUUNNITELMAA

Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevän lasten ja nuorten suun terveydenhuollon palvelut toteuttavat muiden palveluiden tavoin Helsingin kaupunkistrategiaa sekä hyvinvointisuunnitelmaa. Tämä neuvolasuunnitelma on laadittu linjassa kaupunkistrategian (vuosille 2021–2025), sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan palvelustrategian (vuosille 2023–2025) sekä hyvinvointisuunnitelman (2022–2025) kanssa. Neuvolasuunnitelma valtuustokaudelle 2026-2029 laaditaan ja viedään valtuuston hyväksyttäväksi samassa aikataulussa kuin Helsingin kaupungin hyvinvointisuunnitelma, joka sisältää Helsingin kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman.

Osana sekä kaupunkistrategiaa että HYTEä kaupungille laadittiin kaikkien toimialojen yhteistyönä hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025. Suunnitelmaan on kirjattu kaupunkistrategian ja lainsäädännön ohjaamat tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot sekä seuranta siitä, miten hyvinvointia ja terveyttä Helsingissä edistetään.

Hyvinvointisuunnitelma toteutetaan painopisteiden avulla, jotka ovat:

1. Mielen hyvinvointi

2. Harrastaminen ja vapaa-aika
3. Liikkuminen
4. Terveelliset elämäntavat
5. Hyvät väestösuhteet
6. Turvallinen ja kaunis kaupunki

Näitä painopisteitä koskevia neuvolasuunnitelmassa edistettäviä tavoitteita ovat:

- Lapsiperheiden vanhemmuus vahvistuu
- Alle kouluikäiset lapset omaksuvat liikunnalliset taidot ja tottumukset ja liikkuvat suositusten mukaisesti
- Lapset ja nuoret saavat tukea hyvään ja terveelliseen elämään
- Lapsen ja nuoren oikeus henkiseen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen ja turvallisiin ympäristöihin paranee

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteille on määritelty toimenpiteet, seurantamittarit ja vastuutahot. Toimenpidetaulukko löytyy [täältä](#). Tavoitteita tarkastellaan vuosittain julkaistavassa HYTE-raportissa ja strategiamittareiden avulla. Lisäksi toimenpidetaulukossa olevilla seurantamittareilla seurataan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vaikutuksia.

Helsingissä seurataan tietoa lasten, nuorten ja lapsiperheiden elinoloista ja hyvinvoinnista, joka kootaan valtuustokausittain tuotettavaan Stadin HYTE-barometriin. Stadin HYTE-barometri vastaa hyvinvointikertomusta. Kouluterveyskyselyn tuloksista kootaan Helsingin tulosraportti, tuorein on vuodelta 2023.

3 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINNAN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN JA RAKENTEELLINEN KEHYS

Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialaa johtaa toimialajohtaja. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla on viisi palvelukokonaisuutta, joita kutakin johtaa palvelukokonaisuuden johtaja. Asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011, myöhemmin *neuvola-asetus*) toimeenpanoon liittyvät palvelut ovat perhe- ja sosiaalipalvelut sekä terveys- ja päihdepalvelut. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta kuuluvat perhe- ja sosiaalipalveluihin. Suun terveydenhuolto (Suunte) sekä kaikki asetuksen mukaiset lääkäripalvelut kuuluvat terveys- ja päihdepalveluihin.

Lapsiperheiden hyvinvointi- ja terveyspalvelu kuuluu Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelukokonaisuuteen. Lapsiperheiden hyvinvointi ja terveyspalvelu sisältää neljä yksikköä; Neuvola, Lapsiperheiden kotipalvelu ja sosiaaliohjaus, Kouluterveydenhuolto sekä Perheiden erityispalvelut. Koko palvelua johtaa perhepalvelujen johtaja.

Äitiys- ja lastenneuvolan lääkärit kuuluvat Terveys- ja päihdepalvelujen palvelukokonaisuuden Terveysasemat ja sisätautien poliklinikan palveluihin. Palvelua johtaa terveysasemien johtajalääkäri. Suun terveydenhuolto on omana palveluna Terveys- ja päihdepalveluiden palvelukokonaisuudessa. Palvelua johtaa johtaja-hammaslääkäri.

4 PERHEKESKUSMALLI JA ENNALTAEHKÄISEVÄT TERVEYSPALVELUT

Helsingissä on käytössä perhekeskus-toimintamalli. Perhekeskus kokoaa lasten ja perheiden palveluja peruspalveluista erityispalveluihin ja turvaa kokonaisvaltaisen, tarpeen mukaisen tuen tarjoamisen perheelle. Perhekeskustoiminnassa pyritään tukemaan perheitä ongelmia ehkäisevästi. Perhekeskuksen kohderyhmä ovat helsinkiläiset perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Perhekeskustaloja on neljä: Itäkadun, Vuosaaren, Kallion ja Kampin perhekeskukset. Verkostomaisena perhekeskus toimii lännen ja pohjoisen alueella.

Perhekeskus-toimintamallissa asiakkaan ympärille kootaan hänen tarpeidensa mukainen palvelukokonaisuus. Satunnaisesti tukea tarvitsevien lasten ja perheiden palveluissa panostetaan palvelujen hyvään saatavuuteen sekä ketterään ja oikea-aikaiseen varhaiseen tukeen. Lisäksi tarjotaan digitaalisia palveluja sekä omahoito- ja itsepalvelumahdollisuuksia. Lapsille ja perheille, joilla on paljon palvelutarpeita, tehdään monitoimijainen palvelutarpeen arviointi, tarjotaan yhteen sovitettu palvelukokonaisuus ja lapsen sekä perheen asioita koordinoi nimetty vastuuhenkilö.

Perhekeskuksen palveluja ovat:

- äitiys- ja lastenneuvolapalvelut
- lapsiperheiden kotipalvelu
- lapsiperheiden sosiaaliohjaus
- neuvolan psykologin palvelut
- alle kouluikäisten lasten suunterveyden ehkäisevät palvelut
- lasten puheterapiapalvelut
- fysioterapia
- toimintaterapia
- kasvatus- ja perheneuvonta
- lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki -palvelu
- perhesosiaalityö ja perhetyö

Lisäksi perhekeskus tarjoaa erityistason palveluja:

- lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä
- lastensuojelun perhetyötä
- vammaispalveluita
- erikoissairaanhoidon palveluita

Vuoden 2025 aikana rakennetaan Lapsiperheiden Helsinki -sivustoa, jonne kootaan tietoa lapsiperheiden palveluista. *Tarvitsen apua* -nappi on matalan kynnyksen yhteydenottokanava, kuten kaikkia palveleva sotebotti Hester. Sotebotin kautta on mahdollisuus ohjautua myös neuvolan livechattiin.

Helsingissä on voimassa yhteistyöohje varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä perhekeskuksen kanssa. Tällä pyritään kokoamaan erilliset ohjeet yhteen yhteiseen ohjeeseen. Samalla pyritään kuvaamaan varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perhekeskuksen palvelut, selkeyttämään asiakkaaksi tulon prosessia sekä helpottamaan yhteistyötä.

4.1 Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta

Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan sisältö on järjestetty neuvola-asetuksen mukaisesti. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan perustehtävänä on turvata odottavan äidin, sikiön ja vastasyntyneen lapsen mahdollisimman terve ja turvallinen kehitys. Lisäksi tehtävänä on edistää ja ylläpitää perheen terveyttä ja hyvinvointia sekä vahvistaa varhaista vuorovaikutusta ja vanhemmuutta.

Helsingissä neuvolapalveluja tarjotaan keskitetysti myös paperittomille ja turvapaikanhakijoille. Tavoitteena on huomioida asiakasryhmän erityiset tarpeet ja parantaa raskaana olevien ja lapsiperheiden mahdollisuuksia tasa-arvoiseen hyvinvointiin.

Asiakkaan lähineuvolan lisäksi äitiys- ja lastenneuvolapalveluita tarjotaan keskitetyissä yksiköissä, jotka sijaitsevat Malmilla ja Ruoholahdessa. Keskitetyillä yksiköillä pyritään vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin esimerkiksi varatun vastaanottoajan peruuntuessa.

Valtakunnalliset henkilöstömitoitussuositukset

Asetuksen mukainen äitiysneuvolan mitoitus on suunnattu enintään 76* raskaana olevaa kokopäivätoimista terveydenhoitajaa kohti ja enintään 600* raskaana olevaa kokopäivätoimista lääkäriä kohti. Lastenneuvolan mitoitus on enintään 340 0–6-vuotiasta lasta kokopäivätoiminen terveydenhoitaja, ja enintään 2270 0–6-vuotiasta lasta / kokopäivätoiminen lääkäri. Helsingin äitiys- ja lastenneuvolan henkilöstömitoitus 14.3.2025 oli mitoituksessa plus seitsemän terveydenhoitajaa. Suositus ei sisällä kokopäivätoimista ammattihenkilöä ja tämän loma-aikojen sijaista kohden (äitiysneuvola).

Henkilöstön määrä ja rakenne: äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat	
Nimike	Määrä
Terveystarkastaja	275
Lähihoitaja	11
Osastonhoitaja	11
Ylihoitaja	4
Apottikoordinaattori	2
Asiantuntija terveydenhoitaja	2
Sovellusasiantuntija	1

4.1.1 Äitiysneuvolan terveystarkastukset

Äitiysneuvoloiden toimintaan kuuluvat määräaikaisten ja laajat terveystarkastukset, terveysneuvonta sekä perhevalmennukset. Neuvoloissa on käytössä keskitetty ajanvaraus ja neuvonta, joka sisältää myös sähköisiä asiointimahdollisuuksia. Määräaikaishojelman mukaisia terveystarkastuksia

* Suositus annettu kokopäivätoimista ammattihenkilöä ja tämän loma-aikojen sijaista kohden, kun lomajakajalla on sijainen.

tarjotaan jokaiselle raskaana olevalle perheelle. Laaja terveystarkastus tarjotaan äitiysneuvolasuosituksen mukaan raskausviikoilla 13–18. Äidin ja perheen yksilölliset tarpeet sekä toiveet määrittelevät vastaanottokäyntien ja kotikäyntien määrän. Kotikäynti raskauden aikana pyritään tekemään, jos odottavalla äidillä tai perheellä on erityistä tuen tarvetta. Synnytyksen jälkeinen kotikäynti tehdään ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen ja tarvittaessa toisen lapsen synnyttyä. Keskimäärin normaalissa raskaudessa ensisynnyttäjille käyntejä on vähintään yhdeksän ja uudelleensynnyttäjille kahdeksan käyntiä. Synnytysten jälkitarkastukset ovat keskitetty Ruoholahden jälkitarkastusyksikköön, jossa työskentelee jälkitarkastuksiin erikoistuneita terveydenhoitajia ja kättilöitä.

4.1.2 Vanhemmuuden tunnustaminen ennen lapsen syntymää

Ennakollinen vanhemmuuden tunnustaminen on mahdollista tehdä, mikäli lapsi syntyy Suomessa ja äidillä on suomalainen henkilötunnus. Lapsen äiti on se, joka on synnyttänyt lapsen. Äidin aviomies on lapsen isä, jos lapsi on syntynyt avioliiton aikana. Lapsen isyys tai toisen äidin äitiys voidaan tunnustaa jo ennakollisesti raskausaikana äitiysneuvolassa. Muissa tapauksissa lapsen isyys tai toisen äidin äitiys täytyy vahvistaa. Tunnustamista koskeva asiakirja laaditaan ja allekirjoitetaan erikseen sovitulla äitiysneuvolakäynnillä (raskausviikot 30–33) ja lähetetään suoraan Digi- ja väestötietovirastoon (DVV).

4.1.3 Äitiysneuvolan hoitoketjut

Äitiys ja lastenneuvolassa **yhteistyö ja monitoimijaisuus** toteutuvat erityisesti Synnytyssairaalan kanssa. Synnytyssairaalan ja lähihyvinvointialueiden kanssa yhteistyössä on kuvattu synnyttäneen ja vastasyntyneen prosessit. Lisäksi on sovittu ja valmisteltu hoitoketjut mm. imetysohjauksen, raskausdiabeteksen, pelkopotilaan ja päihdeperheen hoidossa.

Äitiysneuvolasta lähetetään raskaana olevat äidit sikiöseulontoihin sovittujen käytäntöjen mukaan. Äitiyspoliklinikalle tai synnyttäjien poliklinikalle lähettämiseen on yhteisesti sovitut lähettämisen kriteerit. Synnytyssairaalan palaute lähetteisiin saadaan sähköisesti. Tiedonkulkua synnytyssairaalan ja neuvolan välillä on pyritty lisäämään konsultointisoittojen sekä hoitajan lähetteen avulla. Hoitajan läheteeseen neuvolan terveydenhoitaja voi kirjata synnytyssairaallalle tiedoksi asioita, jotka vaikuttavat esim. synnytykseen tai imetyksen aloitukseen, mutta jotka eivät vaadi vastaanottoa ennen synnytystä.

4.1.4 Perhevalmennus

Ensimmäistä lasta odottavia perheitä ohjataan laajan neuvolakäynnin yhteydessä osallistumaan **perhevalmennukseen**. Uudelleensynnyttäjiä ohjataan keskustelemaan perhevalmennukseen osallistumisesta oman terveydenhoitajan kanssa, mikäli he kokevat perhevalmennukseen osallistumisen tarpeelliseksi. Perhevalmennus perustuu monitoimijaiseen työotteeseen ja vertaisuuteen. Neuvolan valmennukset ovat etäpalveluna järjestettävää ryhmämuotoista toimintaa. Raskaana olevien ja synnyttäneiden fysioterapiaryhmät toteutetaan sekä etäettä lähiryhminä ja synnytyksen jälkeen järjestettävä vauvaperheohjaus toteutetaan ryhmätoimintana leikkipuistoissa.

Perhevalmennuksen tavoitteena on tukea lasta odottavia perheitä vanhemmuuteen kasvun prosessissa siten, että perheet ovat valmiimpia parisuhteessa ja synnyttäjän kehossa tapahtuviin muutoksiin, synnytykseen, lapseen kiintymiseen, lapsen hoitoon sekä vanhemmuuteen. Tarkoituksena on tukea jokaista perhettä löytämään omat voimavaransa ja toimintatapansa perheensä. Perheille tarjotaan tutkittua tietoa raskauteen, kehon muutoksiin, parisuhteeseen, vanhemmuuteen, imetykseen, vauvanhoitoon sekä synnytykseen liittyvissä asioissa ja heitä tuetaan pohtimaan omia ajatuksiaan.

Neuvolan valmennusryhmää ohjaavat terveydenhoitajat, raskaana olevien ja synnyttäneiden fysioterapiaryhmää fysioterapeutit ja vauvaperheohjauksessa ohjaajina toimivat leikkiopistojen sosiaalityöntekijät. Perhevalmennusta ovat tarjonneet myös yhdistykset, kuten Sateenkaariperheet ry, Loisto settlementti ry:n Silmutoiminta (nuoret perheet) Tyttöjen talo (nuoret äidit) ja Familia Clubin Duo (monikulttuuriset perheet). Lisäksi Metropolia AMK:n kättilö- ja terveydenhoitaja-opiskelijat järjestävät perhevalmennusta.

4.1.5 Lastenneuvolan terveystarkastukset

Lapsen synnyttyä perhe jatkaa **lastenneuvolassa**, jossa seurataan lapsen kasvua ja kehitystä, edistetään lapsen ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia sekä vahvistetaan vanhemmuutta ja parisuhdetta. Lastenneuvolan vastaanottokäyntien ja kotikäyntien määrät vaihtelevat lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden sekä toiveiden mukaan. Lapsi ja perhe käyvät neuvolassa ensimmäisen vuoden aikana keskimäärin yhdeksän kertaa. Perheet voivat varata määräämääräistarkastukset itselleen sopivaan ajankohtaan sähköisessä Maisa –palvelussa tai neuvolan keskitetyssä puhelinpalvelussa. Myös terveydenhoitaja voi antaa seuraavan ajan vastaanottokäynnin yhteydessä.

Voimavaroja pyritään kohdentamaan erityisesti enemmän tukea tarvitseviin perheisiin. Neuvola-asetuksen mukaiset laajat terveystarkastukset tehdään lapsen neljän kuukauden, 18 kuukauden ja neljän vuoden iässä, joista viimeksi mainittu tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa, jos lapsi on kunnallisessa päivähoitossa.

4.1.6 Äitiys- ja lastenneuvolalääkärin terveystarkastukset

Lääkärit tekevät äitiys- ja lastenneuvolassa terveystarkastuksia neuvola-asetuksen mukaisesti. Laajat terveystarkastukset toteutuvat yhteistyössä neuvolan terveydenhoitajien kanssa.

- **Äitiysneuvolassa** lääkärintarkastukset ovat raskausviikoilla 13–18 ja 35–36. Synnytyksen jälkitarkastuksen tekee terveydenhoitaja ja erityisestä syystä lääkäri.
- **Lastenneuvolassa** lääkärintarkastukset ovat 4–6 viikon, 4 kuukauden, 8 kuukauden, 1,5 vuoden ja 4 vuoden iässä.
- **Lisäkäyntejä** järjestetään tarpeen mukaan.

Äitiysneuvolassa lääkäri toimii ensisijaisesti lääketieteellisenä asiantuntijana raskauteen liittyvissä kysymyksissä. Koko perheen hyvinvointi pyritään ottamaan huomioon kokonaisvaltaisesti.

Lastenneuvolassa lääkärin tehtävänä on ennen kaikkea muodostaa lapsen kehityksestä kokonaiskuva, joka perustuu somaattisen tutkimuksen lisäksi terveydenhoitajan sekä tarvittaessa erityistyöntekijöiden ja varhaiskasvatuksen arvioihin sekä mahdollisesti perheen tai lapsen esiin nostamiin asioihin.

4.1.7 Lastenneuvolan hoitoketjut

Neuvolan psykologit tarjoavat lyhytkestoista keskustelutukea vauvaa odottaville ja alle 1-vuotiaan lapsen vanhemmille silloin, kun vauvan odotukseen tai vanhemmuuteen sopeutumiseen liittyy ongelmia, huolia, pelkoja tai mielialapulmia. Neuvolan psykologit arvioivat neuvolaikäisten lasten kehityksellisiä haasteita, kun lapsen iänmukaisessa kehityksessä nähdään viivettä tai poikkeamaa (kielelliset taidot, visuaalinen hahmottaminen, poikkeavuutta kontaktinotossa/vuorovaikutuksessa).

Kasvatus ja perheneuvonnan **Perheneuvolan** tehtävä on vanhemmuuden tukeminen, vanhempien ohjaus ja neuvonta lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä ongelmissa. Perheneuvolassa annetaan tukea lapsen tunne-elämän ja sosiaalisten pulmien selvittelyyn tai tuen tarvetta aiheuttaviin elämänmuutoksiin ja kriiseihin, jotka heijastuvat lapseen.

Kasvatus- ja perheneuvonnan **Terapeuttisessa** vauvaperhetyössä tuetaan vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutusta sekä vauvan suotuisaa kehitystä. Vanhemmilla on mahdollisuus työstää vanhemmuuttaan sekä suhdettaan vauvaansa, puolisoonsa ja muihin läheisiinsä. Vauvaperhetyöhön voi hakeutua aikaisintaan raskausviikolla 20.

Kasvatus- ja perheneuvonnan **Parisuhdetyössä** lisätään koko perheen hyvinvointia vahvistamalla vanhempien parisuhdetta. Palvelussa tarjotaan tarpeen mukaan lyhytinterventioita ja keskusteluapua parisuhteen vakaviin vuorovaikutuksen ongelmiin, toistuviin riitoihin, eron uhkaan tai äkilliseen uskottomuuskriisiin.

Lasten puheterapia palvelee 0–16-vuotiaita helsinkiläisiä lapsia ja nuoria, joilla on todettu tai epäillään puhe- ja kielihäiriötä, äänihäiriötä, kielellisen vuorovaikutuksen ongelmia, vaikea-asteisia lukihäiriötä tai kielellisesti painottuvia oppimisvaikeuksia. Puheterapeutit tutkivat ja kuntouttavat kielen, puheen, äänen sekä syömisen häiriötä. Kuntoutukseen sisältyy asiakkaan ympäristön ohjaus (perhe, varhaiskasvatus/ koulu).

Hoitosuhte kestää noin 1–6 kuukautta. Puheterapiasta ohjataan lapsia ja nuoria jatkotutkimuksiin muille erityistyöntekijöille sekä lääkärin läheteellä tarpeen mukaan erikoissairaanhoidon yksiköihin. Puheterapiassa osallistutaan myös laajojen kuntoutussuunnitelmien laadintaan (esim. KELA:n kuntoutussuunnitelmat).

4.1.8 Terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen äitiys- ja lastenneuvolassa

Neuvola-asetus velvoittaa selvittämään äitiys- ja lastenneuvoloiden määräaikaistarkastuksista **poisjääneiden määriä ja perheiden tuen tarvetta**. Poisjääneiden taustalta voi löytyä riskitekijöitä, minkä vuoksi tavoittaminen on tärkeää. Äitiysneuvoloissa terveydenhoitajat selvittävät asiakkaana olevien äitien osalta poisjäännin syytä puhelimitse. Äitiysneuvolatoiminnan ulkopuolella kokonaan olevien osalta määrien tai tuen tarpeen selvittäminen ei ole mahdollista. Lastenneuvolatoiminnassa terveydenhoitaja selvittää määräaikaistarkastuksista poisjääneiden lasten sekä heidän perheensä tuen tarvetta neuvolassa erikseen sovitun prosessin mukaisesti. Kokonaan neuvolatoiminnan ulkopuolella olevia ei kuitenkaan ole mahdollista tavoittaa.

4.1.9 Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen

Terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat järjestettävä siten, että alle kouluikäisen lapsen ja perheen erityisen tuen tarve tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä (neuvola-asetus, 13 §).

Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos alle kouluikäisessä lapsessa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä, kasvua ja kehitystä sekä arvioimiseksi ja toteuttamiseksi on tarvittaessa järjestettävä lisä- ja kotikäyntejä. Lisäksi erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi on tarvittaessa myös tehtävä yhteistyötä kunnan eri toimijoiden, kuten päivähoidon, lapsiperheiden kotipalvelun, lastensuojelun, oppilas- ja opiskelijahuollon sekä erikoissairaanhoidon ja muiden tahojen kesken.

Terveys- ja hyvinvointilaitos ohjeistaa seuraavasti; Terveysneuvonta ja määräaikaist terveystarkastukset ovat järjestettävä siten, että lapsen ja perheensä tai lasta odottavan ja hänen perheensä erityisen tuen tarve (lisätuen tarve) tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä yhdessä perheen kanssa. Tuen tarve on selvitettävä, jos perheessä tai heidän ympäristössään esiintyy tervettä kasvua ja kehitystä vaarantavia tekijöitä. Tarpeenmukainen ja oikea-aikainen tuki on järjestettävä viiveettä.

Raskaana olevat, lapset tai heidän perheensä voivat tarvita tukea monissa tilanteissa, esim. lisäseurantaa edellyttävien raskausongelmien tunnistamisessa, sairauksien hoidossa tai raskaana olevan sekä hänen perheensä erityistilanteissa, lapsen sairaudessa tai häneen kohdistuneessa väkivallassa, lapsen laiminlyönnissä tai vanhempien vakavissa sairauksissa, lapsen yksinäisyydessä tai perheen toimeentulon ongelmissa. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja toteuttamiseksi tarjotaan lisäkäyntejä neuvolaan tai kotikäyntejä sekä tarvittaessa tehdään yhteistyötä mm. äitiyspoliklinikan ja synnytys sairaalan sekä perhekeskusten ja kaupungin muiden toimijoiden kanssa.

4.2 Ehkäisevä lasten suun terveydenhuolto

Helsingissä ehkäisevä lasten ja nuorten suun terveydenhuolto on järjestetty neuvola-asetuksen mukaisesti koko ikäluokan kattavina määräaikaistarkastuksina ja -tutkimuksina sekä yksilölliseen tarpeeseen perustuvina suun terveystarkastuksina ja tutkimuksina. Näissä selvitetään suun ja hampaiston terveydentila, kehitys ja hoidon tarve sekä tehdään henkilökohtainen terveystarve- ja hoitosuunnitelma. Suun terveystarkastuksen voi tehdä hammaslääkäri, suuhygienisti tai itsenäistä hoitotyötä tekevä hammashoitaja. Neuvola-asetuksen lisäksi Helsingissä toteutetaan Suun tutkimus- ja hoitovälin määrittämisen Hyvä käytäntö -konsensus-suositusta (Terveysportti: [Lääkäriin tietokannat - Duodecim](#)). Hoitovälisuositus painottaa ennaltaehkäisevää hoitoa, varhaista puuttumista suun sairauksiin ja suun sairauksien riskeihin sekä potilaan osallistumista ja osallistamista hänen terveystensä liittyviin asioihin.

Ehkäisevän lasten suun terveydenhuollon toimintamallina on AIK-malli eli aktiivisen initiaalikarieksen pysäytys-hoidon toimintamalli. Toimintamallissa määräaikaistarkastuksissa pyritään tunnistamaan aktiiviset kiillekariet sekä toteutetaan kiillekarietien pysäyttämishoitoa, jonka tavoitteena on pysäyttää alkavien kariessaurioiden eteneminen sekä estää uusien kariessaurioiden synty, etenkin sellaisten, jotka vaativat korjaavaa hoitoa. Ammattilainen ohjaa ja tukee lapsen ja perheen terveellisiä elämäntapoja ja suun omahoitoa niin, ettei hampaisiin tule uusia kariessaurioita.

4.2.1 Ehkäisevän lasten suun terveydenhuollon kohderyhmä

Määräaikaistarkastuksiin kutsuttavat ikäryhmät

- **1-vuotiaat** kutsutaan varaamaan aika itsenäistä hoitotyötä tekeväälle hammashoitajalle etävastaanotona, hammashoitolaan tai perhekeskukseen.
- **3-vuotiaat** kutsutaan varaamaan aika itsenäistä hoitotyötä tekeväälle hammashoitajalle hammashoitolaan tai perhekeskukseen.
- **5-vuotiaat** kutsutaan varaamaan aika itsenäistä hoitotyötä tekeväälle hammashoitajalle hammashoitolaan tai perhekeskukseen.

Lapselle voidaan myös määritellä riskimäärittelyyn perustuva yksilöllinen hoitoväli, jolloin hänet kutsutaan määräaikaistarkastuksiin yksilöllisen hoitovälin mukaisesti. Riskimäärittely on keskeinen osa nykyaikaista ehkäisevää suun terveydenhoitoa. Lapsen suun sairauksien riskiä ja kokonaiselämäntilannetta arvioitaessa huomioidaan myös yleiset riskitekijät, kuten esim. perheen voimavarat, elämänhallinta ja sosioekonominen asema. Kokonaiselämäntilanteen huomioon ottava riskinarviointi ohjaa seuraavan suun terveystarkastuksen ja tutkimuksen ajankohtaa.

Suositus määrittelee alle 18-vuotiaat terveiksi, kun heillä ei ole todettu suun sairauksia tai niiden riskitekijöitä eikä purennan kehityksessä ole havaittu poikkeamia. Lapset, joilla on todettu purennan poikkeama, ohjataan suun terveydenhuollon ohjeistuksen mukaan joko oikomishoidon arvioon tai heitä seurataan perushoidossa. Lapsen suun terveystarkastuksen yhteydessä arvioidaan suun sairauksien riskitekijät ja tunnistetaan lapset, joiden sairastumisriski on suurentunut. Suun sairaudet ja niiden riskitekijät muutoin

terveillä lapsilla (suun terveyteen vaikuttavia yleissairauksia ei ole) ovat suurentunut kariesriski, plakkaa ja ienverenvuoto, kiinnityskudosten sairaudet, hampaiden kehityshäiriöt, hampaiden merkittävä kuluminen, hampaan kehityshäiriöt, limakalvomuuutos tai leukaniveloireet. Yleisterveyden aiheuttamat riskit suun terveydelle punnitaan suhteessa suun ja hampaiden senhetkiseen terveydentilaan. Suun sairauksilla voi olla vaikutusta pitkäaikaissairauksien hallintaan. Pitkäaikaissairaudet ja niihin käytettävät lääkitykset saattavat vaikuttaa suun ja hampaiden terveyteen.

1. lastaan odottaville perheille tarjotaan neuvolasta maksuton neuvontakäyntiaika suun terveydenhuoltoon. Vastaanotolla vanhemmille ei tehdä suun terveystarkastusta, vaan keskustellaan perheen suun terveydestä ja sen hoidosta sekä tehdään vanhemmille tarvittaessa hoidon tarpeen arviointi. Vastaanotto voidaan varata etävastaanotolle, perhekeskukseen tai hammashoitolaan itsenäistä hoitotyötä tekevälle hammashoitajalle.

4.2.2 Miten palveluihin hakeudutaan

Alle 18-vuotiailla on ikään perustuva ajanvarausmahdollisuus Maisassa määräaikaistarkastukseen. Ajan voi varata 2 kuukautta ennen syntymäpäivää ja 6 kuukautta syntymäpäivän jälkeen. Ajan voi myös varata ilman aikarajoitetta asiakaspalvelukeskuksesta. Yksilöllisellä hoitovälillä kutsuttavien lasten ajanvaraus tehdään hammashoitoloissa.

Neuvolan terveydenhoitaja voi varata ajan 1. lasta odottavan perheen neuvontakäynnille tai 1-, 3- tai 5-vuotiaan lapsen suun terveystarkastukseen suoraan hammashoitajan ajanvarauskirjalle tukitoimena tukea tarvitseville perheille. Suun terveydenhuolto on opastanut jokaisen neuvolan ajanvarauksen antamiselle alueellisesti ja ajanvarausohjeet ovat saatavilla neuvoloissa.

Kutsukäytännöt

Suun terveydenhuolto lähettää jokaiselle määräaikaistarkastettavalle ikäryhmälle kutsukirje 1–2 kuukautta ennen syntymäpäivää. Kutsukirjeessä on ohjeet ajan varaamisesta määräaikaistarkastukseen. Jos lapselle ei ole varattu aikaa 3 kuukauden päästä, lähetetään muistutusviesti. Mikäli aikaa ei ole vielä 7 kuukauden jälkeen varattu, aika annetaan valmiiksi ja ajanvaraustiedot lähetetään. Jos ajanvaraukselle ei saavuta, lapsen vanhempaa tavoitellaan puhelimitse ja sovitaan uusi aika. Jos toinenkin ajanvaraus jää käyttämättä, tehdään lastensuojeluilmoitus.

Suun terveydenhuollossa asiakkailla on vapaa hakeutuminen hoitoon, eli asiakas voi itse valita mihin hammashoitolaan hän ajan varaa.

4.2.3 Yhteistyörakenteet

Helsingissä on sovittu, että neuvolaterveydenhoitaja keskustelee vanhempien kanssa ravinnon merkityksestä suun terveydelle, ruokailurytmistä, janojuomista ja päivittäisestä suuhygienian ylläpidon tärkeydestä lapsen suun ja hampaiden terveyden edistämiseksi 6-kuukautis- ja 2-vuotisterveystarkastusten yhteydessä. Terveydenhoitaja kontrolloi yläetuhampaiden puhtauden ja ohjaa varaamaan

ajan hammashoitolaan, jos lapsella on runsaasti näkyvää plakkia tai muuta suun ongelmaa. Suun terveydenhuollon terveydenedistäjät kouluttavat terveydenhoitajia suun terveyteen liittyvissä asioissa.

Suun terveydenhuolto tekee yhteistyötä neuvolan kanssa 1. lasta odottavien perheiden, 1-, 3- ja 5-vuotiaiden lasten hammashoittoon ohjauksen kanssa. 3-vuotiaiden lasten osalta tehdään monialaista yhteistyötä Neuvolan, Suun terveydenhuollon sekä Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa. Kaskon palveluissa jokaisesta 3-vuotiaasta täytetään havainnointilomake, jossa on suun terveyttä koskeva kysymys. Lomake lähetetään neuvolaan, jossa terveydenhoitaja huolehtii, että kysymyksen *Kyllä*-vaihtoehdon valitut lapset pääsevät hammashoidon palveluihin.

1-, 3- ja 5-vuotiaiden pärjääjäperheitä muistutellaan ajan varaamisesta suun terveystarkastuksiin, jos perhe ei vielä ole ikäkauden mukaista tarkastusaikaa varannut. Tukea tarvitseville perheille voidaan antaa neuvolasta suoraan suun terveydenhuollon hammashoitajan ajanvarauskirjalle ajanvaraus. Tukea tarvitseva perhe on, perhe:

- jonka lapsen 3-vuotiaan havainnointilomakkeen suun terveyttä koskevan kysymyksen *Kyllä*-vaihtoehto on valittu
- joka tarvitsee tulkkia
- jolla itsellä on huoli hampaiden terveydestä tai vastaanotolla ammattilaisella herää huoli:
 - Ruokailutottumuksista
 1. Ateriarytmissä, janojuomassa, liikaa sokeristen tuotteiden/välipalojen käyttäminen
 2. Ravitsemuksellinen huoli, jossa tarvitaan ravitsemusterapeuttia
 - Näkyvästi likaisista hampaista
 1. Plakin havaitsemiseksi ylähuulta nostetaan ja näönvaraisesti havainnoidaan, onko etuhampaissa likaa/plakkia
- jonka, lapsen imemistottumukset herättävät huolta:
 - tuttipullo/tutti käytössä vielä 3-vuotiaana, imee peukaloa
- jonka lapsen hygieniassa on jotain huolestuttavaa
- jonka lapsilla/isommalla sisaruksella on aikaisemmin tehty nukutuksessa hammashoitoa
- jonka voimavarat tarvitsevat tukea

Suun terveydenhuollossa on alueelliset Lapset-tiimit jokaisella THK-alueella (Kallasataman THK-alue, Keskustan THK-alue, Haagan THK-alue, Pohjoisen THK-alue ja Myllypuro-Vuosaarialueen THK). Lapset-tiimeille on alueelliset työkorit konsultointia varten.

4.2.4 Miten ruotsinkieliset palvelut toteutetaan

Suun terveydenhuollossa tarjotaan ruotsinkielisiä palveluita eri puolilla kaupunkia äidinkielenään ruotsia puhuville. Parhaiten varmistat palvelun ruotsin kielellä soittamalla asiakaspalvelukeskukseen.

5 MONIALAINEN YHTEISTYÖ

5.1 Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain (1301/2014) 18 a § mukaista kotiin annettavaa tukea perheiden erilaisissa muuttuvissa elämäntilanteissa. Kotipalvelulla tarkoitetaan lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvien toimintojen ja tehtävien suorittamista tai niissä avustamista. Kotipalvelua annetaan toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella. Toimintakykyä alentavia syitä ovat sairaus, synnytys, vamma tai muu vastaavanlainen syy, kuten uupumus. Erityisellä perhetilanteella tarkoitetaan esimerkiksi vanhempien erotilannetta tai tilannetta, jossa toinen vanhemmista on vankilassa tai perheenjäsen on kuollut. Kotipalvelu on suunnitelmallista, määräaikaista, tavoitteellista ja muutokseen tähtäävää kotiin vietävää palvelua. Kotipalvelutyöskentelyn tavoitteena on, että perhe selviytyy muuttuneessa elämäntilanteessa ja löytää voimavaroja, sekä itselleen sopivia ratkaisuja arjen hallintaan. Tavoitteiden toteutumista seurataan säännöllisesti yhdessä asiakkaan kanssa. Lapsiperheiden kotipalvelu on perheelle vapaaehtoista ja maksutonta.

Vanhempi voi hakea lapsiperheiden kotipalvelua tekemällä hakemuksen Maisassa tai soittamalla Lapsiperheiden sosiaalineuvonnan asiakasnumeroon. Terveystieteiden tutkimuskeskus voi saattaa asiakasta palveluun tekemällä Sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisen yhteydenoton Apotissa asiakkaan luvalla. Yhteydenotto kirjataan vanhemmalle. Hakemuksen tai muun vireilletulon perusteella aloitetaan sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi tai sen ollessa ilmeisen tarpeeton, kotipalvelun järjestämiseen liittyvä arviointi kotipalvelun tarpeesta ja laajuudesta. Kotipalvelua järjestetään asiakkaalle palvelutarpeen ja asiakkaan kokonaistilanteen perusteella joko omana palveluna, palvelusetelillä tai puitesopimustuottajilta ostettuna palveluna.

Kotipalvelu alkaa kotipalvelun tarpeen arvioinnilla yhdessä perheen kanssa. Palvelun alkaessa sovitaan työskentelyn tavoitteista, keinoista, kestosta ja aikataulusta sekä kotipalvelun järjestämisen tavasta. Tavoitteiden toteutumista ja kotipalvelun sisältöä arvioidaan yhdessä perheen kanssa säännöllisesti.

5.2 Lapsiperheiden sosiaaliohjaus

Lapsiperheiden sosiaaliohjaus on sosiaalihuoltolain 16 §:n mukaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on perheiden ja yksilöiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä. Sosiaaliohjauksen lähtökohtana on asiakkaan tavoitteellinen auttaminen. Asiakkaita kohdataan moninaisissa elämäntilanteissa ja olosuhteissa heidän ihmisyytään ja arkeaan kunnioittaen.

Palvelun kohderyhmänä ovat helsinkiläiset alaikäisten lasten perheet, joissa lapsella ei ole sosiaalihuoltolain mukaista erityisen tuen tai lastensuojelun tarvetta. Palvelua voidaan myöntää myös vauvaa odottaville vanhemmille. Sosiaaliohjauksen neuropsykiatrinen valmennus on tarkoitettu 6–17-vuotiaiden

lasten perheille ja sitä tarjotaan kohdennettuna palveluna palvelun kriteerit täyttävälle asiakkaalle. Asiakkaana sosiaaliohjauksessa voi olla lapsi ja/tai vanhempi ja työskentelyssä huomioidaan aina koko perhe. Palvelua voidaan myöntää myös vauvaa odottaville vanhemmille.

Lapsiperheiden sosiaaliohjaus on perheen arjessa tapahtuvaa koko perheen voimavaroja vahvistavaa tukea. Sosiaaliohjauksesta tehdään sosiaalihuoltolain mukainen päätös ja se on aina määräaikaista. Työskentely on suunnitelmallista ja tavoitteellista muutokseen tähtäävää työtä, jossa korostuu dialoginen keskustelu sekä ratkaisukeskeinen työote. Työskentelyä arvioidaan säännöllisesti yhdessä perheen kanssa. Työskentely on perheelle vapaaehtoista ja maksutonta. Työskentely tapahtuu pääsääntöisesti perheen kotona. Työskentelyn aikana tavataan vanhempia ja lapsia heidän omassa toimintaympäristössään havainnoiden perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta sekä ohjataan, mallinnetaan ja vahvistetaan perheenjäsenten toimintaa arjen kasvatustilanteissa. Yksilö- ja perhekohtaisen työskentelyn lisäksi sosiaaliohjauksessa järjestetään myös ryhmämuotoista palvelua.

Vanhempi voi hakea lapsiperheiden sosiaaliohjausta tekemällä hakemuksen Maisassa tai soittamalla Lapsiperheiden sosiaalineuvonnan asiakasnumeroon. Terveystoimittaja voi saattaa asiakasta palveluun tekemällä Apotissa sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisen yhteydenoton asiakkaan luvalla. Yhteydenotto tehdään joko vanhemman tai lapsen nimellä, riippuen tuen tarpeesta. Lapsen nimellä tulevat yhteydenotot ja lastensuojeluilmoitukset ohjautuvat lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arvioinnin tiimeihin, joissa tehdään asiakkaan tilanteesta ensiarvio. Mikäli sosiaalityöntekijä arvioi, ettei lastensuojelun tai erityisen tuen tarvetta arvioinnille ei ole syytä, tehdään palvelutarpeen arviointi pääasiassa lapsiperheiden sosiaalineuvonnassa. Lapsen nimellä tehtävä yhteydenotto johtaa aina myös vanhemman kanssa työskentelyyn. Sosiaaliohjauksen tarve arvioidaan sosiaalineuvonnassa. Palvelutarpeen arvioinnissa käytetään Helsingissä kehitettyä yhteistä tilannearviointi-mallia. Palvelutarpeen arviointi tehdään aina siinä laajuudessa, mitä asiakkaan palveluntarve edellyttää.

5.3 Perhesosiaalityö

Perhesosiaalityö on sosiaalihuoltolain mukaista erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä kanssa tehtävää suunnitelmallista muutostyötä. Perhesosiaalityön asiakkuus on perheille vapaaehtoista. Sosiaalityöntekijä vastaa tarvittavien palveluiden ja tukitoimien suunnittelusta, koordinoinnista ja arvioimisesta. Työ perustuu sosiaalityöntekijän laatimaan asiakassuunnitelmaan. Perhesosiaalityön palveluita ovat mm. perhetyö, kotipalvelu, ammatillinen tukihenkilötyö, ammatillinen tukiperhe, tukiperhe, vapaaehtoinen tukihenkilö sekä vertaisryhmätoiminta. Myös moniammatillinen verkostotyö esimerkiksi terveydenhuollon tai koulun kanssa on olennainen osa perhesosiaalityötä. Tarvittaessa perhesosiaalityöstä on mahdollista tukea perheitä myös taloudellisesti esimerkiksi lasten harrastuskustannuksissa.

Perhesosiaalityön asiakkaaksi tullaan, kun erityisen tuen tarve on todettu palvelutarpeen arvioinnissa. Palvelutarpeen arviointi käynnistyy lapsesta saapuneesta lastensuojeluilmoituksesta tai sosiaalihuoltolain mukaisesta yhteydenotosta.

Myös lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi tehdä arvion erityisen tuen tarpeesta. Sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaan lapsi on erityisen tuen tarpeessa, jos

- hänen kasvuolosuhteensa vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään
- hän käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai
- hänellä on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päih-teiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Perhesosiaalityö jakautuu Helsingissä kolmeen alueelliseen työryhmään: Itä, Länsi-Etelä sekä Pohjoinen. Erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia autetaan perhesosiaalityön lisäksi myös adoptiotoiminnassa, maahanmuuttoyksikössä sekä aikuissosiaalityön nuorten tiimeissä.

5.4 Kasvatus- ja perheneuvonta: perheneuvola, terapeutin vauvaperhetyö, parisuhdetyö

Kasvatus- ja perheneuvonta on sosiaalihuollon lapsiperheiden palvelu, jonka tehtävä on tukea lapsen hyvinvointia vahvistamalla vanhemmuutta, lapsen ja vanhemman välistä tunnesuhdetta, vanhempien välistä parisuhdetta ja koko perheen ihmissuhteita. Kasvatus- ja perheneuvonta on matalan kynnyksen palvelu, johon asiakas voi hakeutua itse Lapsiperheiden sosiaalineuvonnan kautta tai tulla ohjatuksi esimerkiksi neuvolasta yhteydenotolla sosiaalihuollon tuen tarpeen selvittämiseksi. Luonteeltaan palvelu on kohdennettua vahvaa psykososiaalista tukea, jossa työskentään määrämuotoisin tai lyhytterapeuttisin vuorovaikutusmenetelmin perhesysteemin tunnesuhteita.

Kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan perhekeskusalueilla perheneuvolan alueellisissa työryhmissä, joissa työskentelee sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja. Lisäksi parisuhdetukea tarjotaan keskitetyssä parisuhdetyön työryhmässä, jossa työskentelee psykoterapeutteja. Varhaisen vuorovaikutuksen tukea annetaan lasta odottaville vanhemmille sekä alle 1-vuotiaan vauvan vanhemmille keskitetyssä terapeutin vauvaperhetyön työryhmässä, jossa työskentelee psykoterapeutteja.

5.5 Perheoikeudelliset asiat

Perheoikeudellisissa asioissa hoidetaan keskitetysti helsinkiläisten lasten vanhemmuuden selvittämiseen liittyvät tehtävät sekä lasten huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevat sopimusasiat. Perheoikeudellisissa asioissa annetaan lisäksi adoptioneuvontaa ja laaditaan tuomioistuimen pyynnöstä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 16 §:n mukaiset selvitykset. Perheoikeudellisiin palveluihin kuuluvat tapaamisten valvonta eli lapsen ja vanhemman välisten valvottujen ja tuettujen tapaamisten sekä valvottujen vaihtojen järjestäminen. Tapaamisten valvonnan palvelua ostetaan kilpailutetuilta palveluntuottajilta ja tapaamisia järjestetään myös omassa tapaamispaikassa Ruoholah-

nessa. Perheasioiden sovittelu on käytettävissä eron eri vaiheissa, etenkin pohdittaessa lasten asioiden järjestämistä erotilanteissa. Perheasioiden sovittelijoina toimivat tehtävään nimetyt työntekijät.

Asiakkaat voivat varata ajan lastenvalvojalle vanhemmuusasioissa ja lasta koskevissa sopimusasioissa keskitetyn ajanvarauksen kautta. Käytössä on takaisinsoittopalvelu. Adoptioneuvonnan asiakkaat ottavat suoraan yhteyttä adoptiotyöryhmän sosiaalityöntekijään. Perheasioiden sovitteluun voi hakeutua perheasioiden sovittelun neuvonnan ja ajanvarauksen kautta. Tapaamisten valvonnan palvelu perustuu tuomioistuimen päätöksen tai lastenvalvojan vahvistamaan sopimukseen. Palvelusta tehdään päätös, jossa asiakkaille osoitetaan tapaamispaikka. Asiakkaat ottavat tämän jälkeen yhteyttä tapaamispaikkaan palvelun käynnistämiseksi.

5.6 Neuvolan psykologipalvelut

Neuvolan psykologit tarjoavat lyhytkestoista keskustelutukea vauvaa odottaville ja alle 1-vuotiaan lapsen vanhemmille silloin, kun vauvan odotukseen tai vanhemmuuteen sopeutumiseen liittyy ongelmia, huolia, pelkoja tai mielialapulmia. Neuvolan psykologit arvioivat neuvolaikäisten lasten kehityksellisiä haasteita, kun lapsen iänmukaisessa kehityksessä nähdään viivettä tai poikkeamaa esimerkiksi kielellisissä taidoissa ja visuaalisessa hahmottamisessa tai poikkeavuutta kontaktinotossa/vuorovaikutuksessa.

5.7 Lasten puheterapia

Lasten puheterapia palvelee 0–16-vuotiaita helsinkiläisiä lapsia ja nuoria, joilla on todettu tai epäillään puhe- ja kielihäiriötä, äänihäiriötä, kielellisen vuorovaikutuksen ongelmia, vaikea-asteisia lukihäiriötä tai kielellisesti painottuvia oppimisvaikeuksia. Puheterapeutit tutkivat ja kuntouttavat kielen, puheen, äänen sekä syömisen häiriötä. Kuntoutukseen sisältyy asiakkaan ympäristön ohjaus (perhe, varhaiskasvatus/ koulu). Hoitosuhde kestää noin 1–6 kuukautta. Puheterapiasta ohjataan lapsia ja nuoria jatkotutkimuksiin muille erityistyöntekijöille sekä lääkärin läheteellä tarpeen mukaan erikoissairaanhoidon yksiköihin. Puheterapiassa osallistutaan myös laajojen kuntoutussuunnitelmien laadintaan (esim. KELA:n kuntoutussuunnitelmat).

5.8 Vammaispalvelut

Vammaisten sosiaalityö tarjoaa palveluita vammaisille helsinkiläisille sekä heidän omaisilleen. Sosiaalityöhön kuuluu muun muassa neuvontaa, palvelutarpeen arviointia, asiakassuunnitelman tekemistä sekä päätöksentekoa. Uusi vammaispalvelulaki (675/2023) on tullut voimaan 1.1.2025. Lakiin sisältyy kolmen vuoden siirtymäaika, jonka aikana vanhan lain mukaiset päätökset on saatettava uuden lain mukaisiksi. Uusi vammaispalvelulaki sisältää säännökset vammaisille henkilöille järjestettävistä sosiaalihuollon erityispalveluista. Kehitysvammalakiin jää vain itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista sekä tahdosta riippumatonta erityishuoltoa koskevat säännökset.

Henkilöt, joilla on vamman tai sairauden takia pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, ovat oikeutettuja vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin. Vammaispalvelulakia sovelletaan henkilöön (vammainen henkilö), jonka:

1. Vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite on pitkäaikainen tai pysyvä;
2. Vamma tai sairaus yhdessä yhteiskunnassa esiintyvien esteiden kanssa estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa; ja
3. Itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää välttämättä tämän lain mukaisia palveluita.

Jotta vammaiseen henkilöön voidaan soveltaa lakia, hänen tulee täyttää kaikki vammaispalvelulain 2 §:n kohdissa 1–3 mainitut edellytykset.

Vammaispalvelulain mukaisia erityispalveluita järjestetään vain, jos asiakkaan välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa henkilön elämänvaiheen tavanomaisesta tarpeesta. Lisäksi vammaispalvelulain mukaisia palveluita järjestetään vain tilanteessa, jossa muussa, ensisijaisesti sovellettavassa lainsäädännössä, tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen sekä edun kannalta riittäviä ja sopivia. Vammaisten sosiaalityössä hoidetaan vammaisten henkilöiden sosiaalityö.

Vammaisten sosiaalityöllä on kaksi alueellista toimipistettä, joissa hoidetaan alle 18-vuotiaiden asiakkaiden asioita, myös omaishoidon tuen palveluita. Lasten ja nuorten vammaissosiaalityön toimipisteet sijaitsevat Itäkadun perhekeskuksessa sekä Kallion virastotalossa. Koko Helsingin ruotsinkielisten asiakkaiden sosiaalityö on keskitetty Kallion virastotaloon. Asiakastyö on jaettu postinumeroittain.

Vammaisneuvonta tarjoaa neuvontaa ja ohjausta vammaisten palveluihin liittyvissä kysymyksissä. Vammaisneuvontaan voi ottaa yhteyttä puhelimitse, sähköpostitse tai tulemalla käymään palvelupisteellä.

Vammaispalveluita haetaan vammaispalveluhakemuslomakkeella. Lomakkeella voi hakea yhtä tai useampaa palvelua kerrallaan. Kuljetuspalvelulla ja omaishoidon tuella on omat lomakkeensa. Hakemuksen voi tehdä kirjallisesti tai Maisan kautta. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan aina lääkärinlausunto tai muu vastaava terveydenhuollon ammattilaisen lausunto.

Kehitysvammapoliklinikka tarjoaa tukea, ohjausta ja hoitoa kehitysvammaisuuden erityiskysymyksissä. Kehitysvammapoliklinikan asiakkaaksi hakeudutaan läheteellä.

5.9 Fysioterapia

Perhekeskusten fysioterapian tehtävänä on tarjota fysioterapiapalveluja lapsille (0–12-vuotiaat) ja odottaville sekä synnyttäneille.

Fysioterapiapalveluja tarjotaan suomen, ruotsin ja englannin kielellä. Ruotsinkielistä palvelua tarjotaan Kallion perhekeskuksessa.

Palveluun ohjautetaan terveydenhuollon eri toimijoiden läheteellä (esim. lääkäri, terveydenhoitaja, puhe- tai toimintaterapeutti, neuvolapsykologi ja erikoissairaanhoidon toimijat).

Lasten fysioterapia toteutetaan yksilöllisesti ohjaus- ja neuvontakäynteinä lähivastaanottona, etävastaanottona sekä tarvittaessa koti- tai päiväkotikäynteinä.

Lapsifysioterapiassa fysioterapeutin vastaanotolle ohjataan alle 2-vuotiaat lapset, joiden sensomotorisessa kehityksessä on viivettä tai poikkeavuutta sekä 3–6-vuotiaat lapset, joilla on kehityksessä karkeamotorisia haasteita tai tuki- ja liikuntaelinongelmia. Lisäksi alakouluikäiset lapset, joilla on tuki- ja liikuntaelinongelmia, voidaan ohjata perhekeskusten fysioterapiaan.

Fysioterapiassa järjestetään lasten psykomotoriikkaryhmiä 4–6-vuotiaille lapsille, joilla ilmenee ongelmaa useammalla kehityksen osa-alueella, esim. karkea- tai hienomotoriikka, aistiongelmat, sosiaaliset taidot, keskittyminen, hahmottaminen tai karkeamotoriikan lievät ongelmat yhdistettynä kielellisiin ongelmiin. Ryhmiin ohjautetaan fysioterapeutin yksilövastaanotolla tehdyn arvion mukaan.

Varhaiskasvatuksessa toimii kaksi fysioterapeuttia, jotka toteuttavat lasten tuen tarpeen arviointia ja varhaiskasvatushenkilöstön ohjausta päiväkodeissa. Varhaiskasvatuksessa tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on kasvatushenkilöstön, neuvolan tai avoterveydenhuollon fysioterapeutin huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä. Päiväkodissa muodostetaan ryhmä tuen tarpeessa olevalle, ja muille ryhmään soveltuville lapsille. Varhaiskasvatuksen fysioterapeutti toteuttaa ensimmäisen käynnin yhdessä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa ja muut ryhmäkerrat toteutuvat varhaiskasvatushenkilöstön ohjaamana. Fysioterapeutti tekee arviokäyntejä jakson edetessä.

Fysioterapeutti osallistuu neuvolan järjestämään 6 kk -ryhmäneuvolaan. Fysioterapeutti toimii tiiviissä yhteistyössä perhekeskuksen eri toimijoiden kanssa mm. lasten kuntoutustyöryhmässä sekä erikoissairaanhoidon kanssa.

Äitiysfysioterapian asiakkaita ovat odottavat ja synnyttäneet, joiden synnytyksestä on kulunut korkeintaan vuosi.

Fysioterapia järjestää kertaluonteisia perhevalmennusryhmiä odottaville (etäryhmä) ja synnyttäneille (etä- ja lähiryhmä). Ryhmiin ilmoitaudutaan Maisan kautta. On suositeltavaa, että odottavat ja synnyttäneet osallistuvat ensisijaisesti ryhmiin. Tarvittaessa fysioterapia toteutetaan myös yksilövastaanotolla niiden asiakkaiden kohdalla, joille ryhmänohjaus ei ole riittävä tuki- ja liikuntaelinten tai lantionpohjan ongelmissa.

Yksilövastaanoille ohjautetaan neuvolan terveydenhoitajan tai lääkärin läheteellä. Fysioterapeutti toimii tiiviissä yhteistyössä äitiysneuvolan ja synnytysten jälkitarkastusyksikön kanssa. Lisäksi fysioterapeutti toimii yhteistyössä erikoissairaanhoidon kanssa. Fysioterapeutti osallistuu Helsingin perhevalmennusyhteistyökokouksiin (nla, leikki puistot, fys).

Fysioterapeutit järjestävät yhteistyötapaamisia oman alueensa neuvolan terveydenhoitajien kanssa vuosittain joko etä- tai lähitapaamisina. Tapaamisissa

keskustellaan yhteistyöstä, vastaillaan mieltä askarruttaviin kysymyksiin ja annetaan tarvittaessa ohjeistusta ja opastusta.

Muut toimijat voivat konsultoida fysioterapeuttia puhelimitse, kasvotusten, digikonsultaatiolla ja Apotin työkoriviestillä.

5.10 Toimintaterapia

Neuvolaikäisen lapsen (0–6-vuotias) toimintaterapiassa toimintaterapeutti arvioi lapsen kehitystä, kuten motoriikan osa-alueita, näönvaraista hahmottamista sekä aistitiedon käsittelyä, ja niiden vaikutusta lapsen toimintakykyyn ja osallistumiseen arjessa. Lapsen kehityksen tukeminen ja perheen arjen sujuminen ovat keskeinen osa toimintaterapiaa. Asiakkaan toimintaterapian tarve arvioidaan, tehdään lyhyitä interventioita sekä neuvotaan ja ohjataan. Tarvittaessa asiakkaalle järjestetään pidempi kuntoutusjakso.

Toimintaterapialähetteen voi tehdä terveydenhoitaja, lääkäri, puheterapeutti, psykologi, fysioterapeutti tai kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Ammattilaiset voivat konsultoida alueensa toimintaterapeuttia puhelimitse, Apotti-työkoriviestillä tai Teams-viestillä. Lasten toimintaterapian neuvontanumerossa palvelee asiakkaita ja ammattilaisia. Tarvittaessa toteutamme yhteiskäyntejä muiden ammattilaisten kanssa. Perhekeskusten toimintaterapeutit järjestävät säännöllisesti neuvola-infoja terveydenhoitajille toimintaterapiasta.

Ruotsinkieliset asiakkaat ohjataan lasten toimintaterapian ruotsinkieliselle toimintaterapeutille.

5.11 Yhteistyö lastensuojelun kanssa

Lastensuojeluasia tulee vireille lastensuojeluilmoituksesta tai lapsesta tehdystä sosiaalihuoltolain mukaisesta yhteydenotosta. Terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskee lastensuojelulain (417/2007) 25 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus, jonka mukaan em. henkilöiden tulee tehdä **lastensuojeluilmoitus** lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä (lastensuojelulain 25 §). Helsingissä viranomainen voi tehdä lastensuojeluilmoituksia sähköisesti Apotti-asiakastietojärjestelmän välityksellä (Apottia käyttävät ammattilaiset) tai Maisa-viranomaislinkin kautta (muut kuin Apottia käyttävät ammattilaiset). Ilmoituksen voi tehdä myös suullisesti (soittamalla tai tulemalla fyysisesti paikalle). Kii-reellisissä tilanteissa tulee lastensuojeluilmoitus tehdä ensisijaisesti soittamalla lastensuojelun päivystykseen tai virka-ajan ulkopuolella sosiaalipäivystykseen. Pääsääntönä on, että lastensuojeluilmoituksesta ilmoitetaan ensin huoltajalle ja ikä- ja kehitystasosta riippuen myös lapselle. Poikkeuksena edellisestä ovat kii-reelliset tilanteet tai tilanteet, jossa epäillään lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Joskus kyseessä voi olla myös tilanne, jossa lapsi on kieltänyt potilaslain (785/1992) mukaisesti hoitoa koskevien tietojen antamisen huoltajilleen.

Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuutta toteutetaan myös **sosiaalihuoltolain mukaisena yhteydenotona**. Tällöin lapsi tai hänen vanhempansa pyytävät yhdessä terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa tuen tarpeen arviota. **Ennakollista lastensuojeluilmoitusta** käytetään, jos on perusteltu syy epäillä, että ras- kaana olevan äidin (äitiysneuvola-asiakas tai oppilas) syntyvä lapsi tulee tarvit- semaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymän jälkeen.

Lastensuojeluilmoituksen saapumisen jälkeen sosiaalityöntekijän tulee välittö- mästi arvioida, johtaako ilmoitus kiireellisiin toimenpiteisiin vai ei. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijä tulee päättää seitsemän arkipäivän sisällä siitä, millaisiin toi- menpiteisiin tullut ilmoitus tai yhteydenotto johtaa. Mikäli lapsella ei ole vielä las- tensuojelun asiakkuutta, tulee sosiaalityöntekijän arvioida, aloitetaanko palvelu- tarpeen arviointi ja tuleeko sen yhteydessä arvioida myös lastensuojelun tarve. Mikäli lapselle tehtävän palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä on tarpeen arvioida myös lapsen erityisen tuen tai lastensuojelun tarvetta, tehdään se lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arvioinnin alueellisessa työryhmässä. Muussa tapauk- sessa lapsen palvelutarpeen arviointi tehdään Helsingissä lapsiperheiden sosi- aaliohjauksessa.

Lastensuojelun ja erityisen tuen tarvetta selvittäessä arvioidaan lapsen kasvu- olosuhteita sekä vanhempien ja muiden lapsen elinpiiriin kuuluvien aikuisten ky- kyä vastata lapsen ikätason mukaisiin kehityksellisiin tarpeisiin. Tuen ja palvelui- den tarvetta arvioidaan kokonaisvaltaisesti yhdessä perheen kanssa. Palvelutar- peen arviointiin kuuluu lapsen tapaaminen ja osallistaminen arviointityöskente- lyyn sekä tuen tarpeen selvittämiseen. Mukana työssä on useita eri ammattilaisia. Palvelutarpeen arvioinnin aikana lapsi ja perhe voivat saada lyhytkestoista apua ja tukea, kuten ohjausta ja neuvontaa, lapsiperheiden kotipalvelua, taloudel- lista tukea, vanhempien psyykkisen hoidontarpeen kartoitusta ja perhe- ja kasva- tusneuvonta.

Palvelutarpeen arviointi sisältää yleensä 1–5 tapaamista ja kestää enintään kolme kuukautta. Arvioinnin aikana lapsi ei ole lastensuojelun asiakkaana. Pal- velutarpeen arvioinnin työskentelyä järjestetään myös ruotsin kielellä Kallio- Berghällin työryhmästä. Palvelutarpeen arvioinnista tehdään kirjallinen yhteen- veto, johon kirjataan, millaiseen ratkaisuun palvelutarpeen arvioinnin perusteella päädytään. Mikäli palvelutarpeen arvioinnin perusteella arvioidaan lapsen olevan suojelun tarpeessa, aloitetaan lapselle lastensuojelun asiakkuus.

Terveydenhuollon henkilöstön ja lastensuojelun yhteistyötä tehdään pääsääntöi- sesti kuten mitä tahansa yhteistyötä: asiakkaan suostumuksella ja niin, että asia- kas tietää yhteistyön sisällöstä. Lastensuojelulaki määrää kuitenkin, että tästä pääsäännöstä joudutaan poikkeamaan esimerkiksi siitä syystä, että huoli lap- sesta on suurta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi myös lapsen edun vuoksi poiketa esimerkiksi lapsen tai huoltajan suostumuksesta. Helsingin sosiaali- ja terveystoimessa terveydenhuollon ammattihenkilöt voivat **konsultoida lasten- suojelun työntekijää** helposti ja joustavasti lastensuojelun puhelinpäivystystä tai silloin, kun työntekijä on tiedossa, esimerkiksi asiakastietojärjestelmä Apotin työ- koriviesti-toiminnallisuudella. Voimassa olevat yhteystiedot ovat yhteistyökump- paneiden tiedossa.

Lastensuojelun asiakkuuden alkaessa lapselle nimetään hänen asioistaan vastaavasosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen suojelun ja tuen tarpeen

arvioimisesta asiakkuuden aikana, asiakassuunnitelmaan sisältyvien tukitoimien ja tavoitteellisen työskentelyn suunnittelusta, toteuttamisesta, tukitoimien vaikutusten ja tavoitteiden toteutumisen seurannasta, lapsen edun toteutumisen valvonnasta sekä lapsen asiassa tehtävien päätösten valmistelusta (mm. avohuollon tukitoimet, koko perheen sijoitus esim. ympärivuorokautiseen perhekuntoutukseen, kiireellinen sijoitus, huostaanotto). Palvelua järjestetään myös ruotsin kielellä ja tarvittaessa työskentelyssä käytetään tulkkausta.

Lapsen lastensuojelun tarvetta arvioitaessa tulee lapsen ja perheen tilanne kartoittaa kokonaisvaltaisesti. Tällöin tärkeää myös yhteistyö terveydenhuollon toimijoiden kanssa. Mikäli lapsen lastensuojelun tarvetta vasta arvioidaan, yhteistyökumppanina terveydenhuollon ja lastensuojelun välillä on alueellisten lastensuojelun ja erityisentuen tarpeen arvioinnin sosiaalityöntekijät. Jos lapsella on jo lastensuojelun asiakkuus, yhteistyötä tehdään kiireellisten toimenpiteiden osalta pääsääntöisesti lastensuojelun asiakkaiden virka-aikaisen päivystyksen kanssa tai suunnitelmallisen työskentelyn osalta lastensuojelun sosiaalityön sosiaalityöntekijöiden kanssa. Helsingin lastensuojelun sosiaalityössä on vauvana lastensuojelun asiakkuuteen tulevien tiimi, Varpu, johon ohjataan alle vuoden ikäiset asiakkaat. Varpun sosiaalityöntekijät lähtevät myös työpariksi aikuissosiaalityöntekijöille arvioimaan ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen johdosta syntyvän lapsen suojelun ja tuen tarvetta.

Helsingin kaupungissa on laadittu erillisiä yhteistyöohjeita lastensuojelun kanssa tehtävän yhteistyön helpottamiseksi ja selkeyttämiseksi. Neuvolasuunnitelmaa koskevista palveluista näitä on laadittu äitiys- ja lastenneuvolalle sekä kouluterveydenhuollolle. Lisäksi on erillisiä neuvolasuunnitelman kannalta oleellisia ohjeita ennakkollisesta lastensuojeluilmoituksesta sekä lapsen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisestä.

6 YHTEISTYÖ KASVATUKSEN JA KOULUTUKSEN TOIMIALAN KANSSA

Lastenneuvola tekee Helsingissä yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa monin eri tavoin. Yhteistyön merkitys korostuu etenkin silloin, kun jommallakummalla näistä tahoista herää huoli lapsen kasvusta, kehityksestä tai hyvinvoinnista, tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

Osana varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyötä varhaiskasvatuksen opettaja täyttää 3-vuotiaan lapsen havainnointilomakkeen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakesustelun jälkeen havainnointilomake lähetetään huoltajan suostumuksella neuvolaan hyvissä ajoin ennen 3-vuotismääräaikaisterveystarkastusta. Neuvolan terveydenhoitaja tutustuu havainnointilomakkeen tietoihin ja siirtää lomakkeen tiedot lapsen potilastietoihin. Terveys hoitaja täyttää lomakkeeseen tarvittavat havainnot määräaikaisterveystarkastuksen jälkeen ja lähettää lomakkeen takaisin varhaiskasvatukseen huoltajan suostumuksella. Tällä tavoitellaan molemminpuolista tiedonvaihtoa lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Varhaiskasvatuksessa olevan neljävuotiaan lapsen laaja terveystarkastus tehdään yhteistyössä perheen, varhaiskasvatuksen ja neuvolan kesken Hyve 4

-mallin mukaan. Se koostuu neuvolan laajasta terveydenhoitajan ja lääkärin tekemästä määräaikaisterveystarkastuksesta, varhaiskasvatuksessa käytävästä 4-vuotiaan lapsen varhaiskasvatuskeskustelusta. Laajassa määräaikaisterveystarkastuksessa tarkastellaan lapsen kasvun ja kehityksen lisäksi koko perheen hyvinvointia ja terveyttä.

Jos varhaiskasvatuksessa on huolta lapsen kehityksestä, varhaiskasvatuksen opettaja laatii kuvauksen lapsesta, jonka varhaiskasvatuksen opettaja huoltajien luvalla tai huoltajat itse toimittavat neuvolaan ennen varattua neuvola-aikaa. Kuvaus laaditaan määräaikaistarkastusta tai ylimääräistä neuvolakäyntiä varten. Kuvauksen perusteella terveydenhoitaja saa paremman käsityksen varhaiskasvatuksessa esiintyvistä haasteista. Lisäksi varhaiskasvatuksesta voidaan olla huoltajien luvalla yhteydessä lastenneuvolaan puhelimitse. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, neuvolan ja perheen välillä on merkittävässä roolissa lapsen kasvun ja kehityksen tukena.

Moniammatillinen yhteistyö

Tarvittaessa lapselle tai perheelle järjestetään tukea **moniammatillisena yhteistyönä**. Lasten ja perheiden tarpeisiin vastaavat neuvolan terveydenhoitajat yhteistyössä muun muassa lääkärin, neuvolapsykologin, puheterapeutin, fysioterapeutin ja ravitsemusterapeutin kanssa. Tarvittaessa perheelle haetaan lisäksi tukea myös kasvatus- ja perheneuvolasta, kotipalvelusta, lapsiperheiden sosiaaliohjauksesta, leikkipuistoista tai kolmannelta sektorilta.

Neurolatiimi on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatuksen ammattilaisten sisäinen yhteistyö- ja konsultaatorakenne, jolla vahvistetaan matalan kynnyksen konsultaatiotoimintaa. Neurolatiimi-toimintamalli tarjoaa neuvolan terveydenhoitajalle ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille mahdollisuuden lapsesta esiin tulleen huolen yhteiseen pohdintaan ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten konsultaatioon huoltajan suostumuksella.

Neurolatiimissa käsitellään moniammatillisesti niiden lasten asioita, joiden tutkimuksen ja hoidon tarpeesta, tutkimuksen toteuttajasta tai ajoituksesta on epäselvyyttä. Aloitteen lapsen asian viemisestä neurolatiimin tekee neuvolan terveydenhoitaja tai varhaiskasvatuksen ammattilainen. Syyt voivat koskea lapsen psykososiaalisen tai neurologisen kehityksen arviointia, tutkimuksen, diagnostiikan, kuntoutuksen tai muun kasvun ja kehityksen tuen tarvetta (kun asiakkaan tuentarve ei ole selkeä tai vaatii useamman eri ammattilaisen tilannearviota).

Esiopetuksen opiskeluhoolto

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen ja koko esiopetusyhteisön kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja sen edellytyksistä huolehtimista. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) säättää esiopetusikäisten oikeudesta opiskeluhooltoon, mutta neuvolaa ei nimetä toimijaksi. Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (377/2022) ei määritä neuvolan roolia, mutta lain valmisteluaineistossa (HE 19/2022) kuvataan, että esiopetuksessa olevien, alle kouluikäisten lasten,

ehkäisevät terveydenhuollon palvelut järjestetään lastenneuvolassa terveydenhuoltolain 15 § mukaisesti. Lisäksi Opetushallitus on ohjeistanut, että esiopetuksessa olevan lapsen oikeus opiskeluhoitopalveluihin koskee ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluita sekä kuraattori- ja psykologipalveluita.

Yhteiset kokous- ja koulutusrakenteet

Neuvolan ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa on sovittu säännöllisiä, kaupunkitasoisia ja alueellisia kokousrakenteita sekä tarvittaessa kokoontuvia, yksikötason kokouksia.

Yhteisiä koulutusrakenteita ei tällä hetkellä ole, mutta esiopetuksen aloitusseminaari on suunnitteilla. Lisäksi on sovittu, että ylihoitajat osallistuvat starttipäiville.

Opiskeluhoolto

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijaista ja ehkäisevää koko esiopetusyksikön kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevaa toimintaa. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan esiopetusyksikön toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään oppijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, vuorovaikutusta, osallisuutta sekä ympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

Kaikilla esiopetusyksikössä työskentelevillä on velvollisuus edistää oppijoiden hyvinvointia, mutta ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on henkilökunnalla, erityisesti esiopetusyksikön johtajalla ja opettajilla. Opiskeluhoitopalvelujen työntekijät osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön. Helsingin kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma ohjaa yhteisöllisen opiskeluhoollon tavoitteita ja painopisteitä.

Osana yhteisöllistä opiskeluhoitoa on terveellisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastus. Terveydenhuoltolain 15 §:ssä ohjataan neuvolapalveluista edistämään lapsen kodin ja muun kasvu- ja kehitysympäristön sekä perheen elintapojen terveellisyttä. THL ohjeistaa oppaassaan, että esiopetusyksiköt tulisi tarkastaa monialaisesti, sillä terveydensuojelulaki (763/1994) velvoittaa tarkastamaan kaikki kokoontumistilat. Lisäksi oppilas- ja opiskeluhoitolaki ohjaa huolehtimaan oppilaitoksen ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja yhteisön hyvinvoinnista. Terveydensuojelun tehtäviin kuuluu tarkastaa päiväkodin tilat oman ohjelman mukaisesti. Helsingin kaupungilla on sovittu, että neuvola ei osallistu terveydensuojelun toteuttamiin tarkastuksiin, vaan edesauttaa esiopetuksen terveellisyttä ja hyvinvointia muutoin.

Neuvola osallistuu tarvittaessa **yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon** esimerkiksi olemalla mukana monialaisen asiantuntijaryhmän toiminnassa. Neuvolan ja kouluterveydenhuollon toimijoille on laadittu toimintamalli Neuvolasta kouluun. Ohjeessa kuvataan lapsen siirtymää neuvolasta kouluterveydenhooltoon yhteistyötahot ja lapsen tuen tarpeet huomioiden.

7 YHTEISTYÖ MUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA

7.1 Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa

Äitiys- ja lastenneuvolassa yhteistyö synnytyssairaalan kanssa on jatkuvaa ja jatkuvaa ja jatkuvaa. Yhteistyötä synnytyssairaalan kanssa tehdään kahdenkeskisesti, mutta myös pääkaupunkiseudun hyvinvointialueiden kanssa yhteisesti. Neuvolan ja synnytyssairaalan yhteistyökokous kokoontuu säännöllisesti vuosittain käsittelemään neuvoloiden ja synnytyssairaaloiden välisiä yhteistyökysymyksiä. Yhteisesti suunniteltuja ja sovittuja hoitokäytäntöjä on tehty esimerkiksi synnytyspelkopotilaista ja päihdeperheistä.

Äitiysneuvolasta lähetetään raskaana olevat äidit sikiöseulontoihin sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Äitiyspoliklinikalle tai synnyttäjien poliklinikalle lähettämiseen on yhteisesti sovitut lähettämisen kriteerit. Synnytyssairaalan palaute lähetettiin saadaan sähköisesti. Tiedonkulkua synnytyssairaalan ja neuvolan välillä on pyritty lisäämään konsultointisoittojen ja hoitajan lähetteen avulla. Hoitajan lähetteeseen neuvolan terveydenhoitaja voi kirjata synnytyssairaalalle tiedoksi asioita, jotka vaikuttavat esim. synnytykseen tai imetyksen aloitukseen, mutta jotka eivät vaadi vastaanottoa ennen synnytystä. Neuvolan työntekijä saa potilastietojärjestelmän kautta tarvittavat tiedot asiakkaan kotiuduttua.

Vastasyntynyt siirtyy lastenneuvolan asiakkaaksi synnytyssairaalan kanssa sovitun käytännön mukaisesti 7–10 päivän ikäisenä, jolloin neuvolan terveydenhoitaja tapaa perheen joko kotikäynnillä tai vastaanotolla. Mikäli synnyttäneellä perheellä on erityisen tuen tarvetta, synnytyssairaalasta soitetaan ennen kotiutusta omalle terveydenhoitajalle neuvolaan ja varmistetaan ensimmäinen kotikäynti- tai vastaanottoaika. Jos vastasyntyneen vointi tai terveydentila vaatii erityisseurantaa, voidaan vauvaperhe ohjata synnyttäneen vastaanotolle. Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa jatkuu lapsen kasvaessa tarpeen mukaan eri erikoisalojen kanssa.

7.2 Järjestöt perhekeskuksissa

Kohtaamispaikka- ja perhekahvilatoiminta

Helsingin perhekeskuksista Kalliossa, Kampissa ja Itäkadulla perhekahvilatiloissa toteutetaan järjestöjen ylläpitämää säännöllistä kohtaamispaikkatoimintaa. Järjestöjen kohtaamispaikkatoiminta on viikoittaista ja vakiintunutta toimintaa Helsingin kaupungin perhekeskusten lisäksi myös järjestöjen omissa tiloissa sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ylläpitämissä perhetaloissa ja leikkipuistoissa. Verkostomaisesti toimivien perhekeskusten alueilla Helsingin kaupungin ja järjestöjen tilat mahdollistavat järjestötoimintaa. Kohtaamispaikkatoiminnan kokonaisuudessa yhteistyötä tehdään mm. neuvolapalvelujen, lapsiperheiden sosiaaliohjauksen, kirjastopalvelujen, varhaiskasvatuksen ja muiden yhteistyökumppaneiden kesken. Neuvolan asiakkaiden kannalta järjestöjen perhekahvilatoiminta, vertaistuki sekä muut ryhmätoiminnat ovat tärkeitä varhaisen tuen muotoja.

Kohtaamispaikkoihin ovat tervetulleita lapset, nuoret ja perheet. Toiminta on kaikille perheille avointa ja maksutonta. Kohtaamispaikkatoiminnan tavoitteena on mahdollistaa lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta, vahvistaa vanhemmuutta, edistää perheiden voimavaroja ja hyvää arkea sekä vähentää perheiden ja vanhempien yksinäisyyden kokemuksia. Tarkoitus on myös vahvistaa vertaisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Vanhemmuuden ja perheiden tuki

Järjestöt tarjoavat ennaltaehkäisevää ja varhaista maksutonta tukea perheille. MLL Uudenmaan piiri ry:n vanhemmuuden ABC-ryhmätoiminnalla tuetaan vanhemmuutta. Väestöliitto ry tarjoaa vanhemmille tukea myös parisuhteisiin. Järjestöillä on erityisosaamista esimerkiksi väkivalta- ja päihdetyössä, jolloin asiakkailla on mahdollisuus saada tukea myös näihin tilanteisiin. Järjestöjen toiminta täydentää lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalveluita sekä ehkäisee lasten, nuorten ja vanhempien syrjäytymistä. Myös vapaaehtoiset voivat toimia järjestöissä perheiden tukena.

Monimuotoisuutta ja monikulttuurisuutta huomioidaan esimerkiksi Familia ry:n taaperoryhmillä kahden kulttuurin perheille sekä MLL Uudenmaan piiri ry:n Perhehaavitoiminnalla (arabian- ja somalinkieliset ryhmätoiminnot). MLL Uudenmaan piiri ry:n perhetalo Unikossa ryhmätoimintaa ja tukea on myös isille, yhden vanhemman perheille sekä suomen kielen oppijoille. Miessakit ry:llä on myös ryhmiä masennusoireita kohtaaville isille. Folkhälsan rf ja Barnavårdsföreningen i Finland rf pitävät Kallion perhekeskuksessa perhekahvilatoimintaa ruotsinkielisille perheille.

Neuvolatoiminnan kannalta keskeisiä järjestökumppaneita ovat Imetyksen tuki ry, Äidit irti synnytysmasennuksesta ÄIMÄ ry sekä Helsingin ensikoti. Järjestöt jalkautuvat perhekeskuksiin kohtaamaan neuvolan asiakkaita ja jakavat tietoa tuesta vanhemmille.

Perhekeskusten infonäytöillä ja neuvolan ylläpitämällä Lapsiperheiden Helsinki -sosiaalisen median kanavilla perheille viestitään järjestöjen toiminnasta, jotta perheet voivat hakeutua itsenäisesti järjestötoiminnan pariin. Tietoa järjestöjen tarjoamasta tuesta on tarkoitus koota Helsingin sosiaali- ja terveyspalvelujen verkkosivuille. Asiakkaita ohjataan järjestötoimintaan myös neuvolasta sekä lapsiperheiden sosiaalineuvonnasta ja sosiaaliohjauksesta. Järjestöt voivat ilmoittaa Hyte ry:n ylläpitämälle Lähellä.fi -sivustolle hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvästä järjestötoiminnasta.

8 ASIAKASOSALLISUUS

Helsingin kaupungin toimialat noudattavat kaupunkiyhteistä osallisuus- ja vuorovaikutusmallia, jonka keskeiset periaatteet ovat yksilöiden ja yhteisöjen osaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntäminen, omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen sekä yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien luominen. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla on oma osallisuussuunnitelma, jossa mallin periaatteet on tuotu konkreettiselle tasolle.

Osallisuus ja vuorovaikutussuunnitelmaa arvioidaan kaksi kertaa vuodessa, ja asiakkaat ovat mukana arvioinnissa. Hyvä palautteenhallinta on toimialalla tärkeää. Tavoitteena on, että palautteista 70 % käsitellään viiden työpäivän sisällä. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla on enenevässä määrin mukana kokemusasiantuntijoita, erityisesti lastensuojelun palveluissa.

9 ARVIOINTI JA SEURANTA

Helsingin kaupungin kaupunki- ja palvelustrategioiden seuranta ja arviointia toteutetaan strategiakaussittain valittavin lapsia ja nuoria koskevin strategiamittarein, joiden pohjalta valtuustolle raportoidaan valtuustokausittain strategisten tavoitteiden täyttymisestä.

Terveydenhuoltolain 8 § mukaan terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Tämä edellyttää toimivaa omavalvontaa tarkoittaen toimintamallia, jossa on sekä ohjaus-, seuranta- että valvontajärjestelmä. Neuvola-asetuksen mukaan omavalvonnassa tulee muun muassa huomioida, että toiminta on suunnitelmallista ja moniammatillisesti toteutettua, ja että ehkäisevät palvelut sekä määräaikaisten terveystarkastukset ovat järjestetty määrällisesti ja sisällöllisesti asetuksen mukaisina väestön tarpeet huomioiden. Lisäksi lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeiden tunnistaminen tulee olla huomioitu ja ohjeistettu sekä tarvittava tuki järjestetty viivytyksettä ja moniammatillisesti. Neuvolatoiminnassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on laadittu omavalvontaohjelmat asetuksen toteutumisen varmistamiseksi. Toimialan strategisista tavoitteista raportoidaan sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnalle vuosittain. Kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumasta raportoidaan vähintään kerran valtuustokaudessa.

Neuvolasuunnitelma kuvaa tämänhetkistä palvelujärjestelmää ja moniammatillisen yhteistyön muotoja ja rakennetta. Toimintaa kehitetään jatkuvasti seuranta-tietojen ja saadun asiakaspalautteen perusteella.

LÄHTEET

Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011, *neuvola-asetus*) -

[Linkki](#)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) - [Linkki](#)

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (377/2022) - [Linkki](#)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) - [Linkki](#)

Lastensuojelulaki (417/2007) - [Linkki](#)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) - [Linkki](#)

Potilaslaki (785/1992) - [Linkki](#)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) - [Linkki](#)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) - [Linkki](#)

Terveydensuojelulaki (763/1994) - [Linkki](#)

Vammaispalvelulaki (675/2023) - [Linkki](#)

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ([HE 19/2022](#))

Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025 – Kasvun paikka - [Linkki](#)

Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan palvelustrategia 2023-2025 - [Linkki](#)

Terveysportti: [Lääkärin tietokannat - Duodecim](#)

[Opetushallitus: Opiskeluhoito](#)

[THL - Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos: Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen](#)

Helsinki

**Helsingin kaupunki
Sosiaali-, terveys- ja
pelastustoimiala**

Pohjoisesplanadi 11–13
00170 Helsinki
PL 1
00099 Helsingin kaupunki
Puhelinvaihde 09 310 1641

www.hel.fi